

Konjunkturinstitutets rekommendationer inför avtalsrörelsen 2005

I Konjunkturinstitutets prognos, som redovisas i kapitel 6 ”Huvudscenariot för lönebildningen 2004–2010”, ökar arbetskostnaderna per timme i hela ekonomin med i genomsnitt 4,2 procent per år under 2005–2007. Denna ökning inkluderar ändrade lagstiftade och avtalade kollektiva avgifter, arbetstidsförkortningar samt förändringar av arbetsgivarnas kostnader för sjukskrivning och rehabilitering. Timlönen i hela ekonomin, som den mäts i Konjunkturlönestatistiken, ökar med 4,0 procent per år under 2005–2007.

Prognosen speglar den mest sannolika utvecklingen enligt Konjunkturinstitutets bedömning och innebär en stark konjunkturåterhämtning samt är förenlig med Riksbankens inflationsmål. Prognosen beskriver däremot inte den samhällsekonomiskt bästa utvecklingen. I denna fördjupningsruta diskuteras hur arbetsmarknadens parter kan medverka till högre framtida sysselsättning och därmed högre framtida välbefinnande.

Ur samhällsekonomisk synvinkel är det önskvärt att lönebildningen fungerar på ett sådant sätt att den motsvarar en lägre långsiktig jämviktsarbetslöshet än de 4,2 procent som ligger till grund för prognosen. Ett sätt att uppnå en bättre fungerande lönebildning är att öka graden av koordination i löneförhandlingarna. Detta innebär att arbetsmarknadens parter i lönebildningen i än högre grad tar hänsyn till de samhällsekonomiska kostnaderna av hög arbetslöshet. En sådan hänsyn avspeglas i lägre löneökningar vid en given arbetslöshet än enligt prognosen. Därmed kommer arbetskostnadsökningen att understiga den prognostiserade fram till dess att arbetslösheten sjunkit till en lägre nivå medan lönerna därefter ökar lika snabbt som i huvudscenariot. För att uppnå en varaktigt lägre arbetslöshet rekommenderar därför Konjunkturinstitutet övergångsvis löneökningar som är lägre än de prognostiserade.

Som analyserats i kapitel 1 ”Den svenska arbetsmarknaden” kan en högre grad av koordination i löneförhandlingarna bidra till lägre jämviktsarbetslöshet främst genom att parterna i högre grad tar samhällsekonomiska hänsyn. I den mån en mer koordinerad lönebildning också innebär mindre flexibla relativa löner blir de positiva samhällseko-

nomiska effekterna mindre. Detta beror på att den mer återhållsamma lönebildningen då motverkas av en försämrad matchning på arbetsmarknaden. Det är därför viktigt att en ökad koordination inte försvårar samhällsekonomiskt önskvärda justeringar av de relativa lönerna.

En mera fullständig analys av konsekvenserna av en ökad koordination finns i *Lönebildningen-Samhällsekonomiska förutsättningar i Sverige 2003*, Konjunkturinstitutet. Några av de viktigaste slutsatserna är dock värda att nämna. En högre grad av koordination innebär att parterna ändrar sitt beteende permanent så att löneökningstakten vid en given arbetslöshet blir lägre. I termer av den modell av arbetsmarknaden som redovisas i fördjupningsrutan ”Jämviktsarbetslöshet” i kapitel 1 innebär denna förändring att lönesättningskurvan skiftar åt höger, vilket i sin tur leder till en lägre jämviktsarbetslöshet och en högre sysselsättning. Sysselsättningen tenderar att öka mer än arbetslösheten minskar. Detta beror på att fler individer söker sig ut på arbetsmarknaden då det nu finns fler vakanser och färre arbetslösa. De långsiktiga effekterna blir, förutom högre sysselsättning och lägre jämviktsarbetslöshet, att BNP blir högre samt att de offentliga finanserna förbättras. Det förbättrade läget för de offentliga finanserna kan utnyttjas till skattesänkningar, utgiftshöjningar eller ett högre offentligt sparande. Timlönen blir även varaktigt något lägre än annars, men löneökningstakten på lång sikt påverkas inte eftersom den i princip bestäms av inflationsmålet och produktivitetsökningen. Denna löneökningstakt uppkommer således vid en lägre arbetslöshet än tidigare. För löntagarkollektivet kompenseras den något lägre lönen per timme mer än väl av den högre sysselsättningen och att de starkare offentliga finanserna ger utrymme för lägre skatter eller högre offentliga utgifter än i huvudscenariot.

En något långsammare löneutveckling än enligt prognosen skulle också påskynda den konjunkturella återhämtningen i ekonomin. Detta sker i någon mån genom att lägre löner leder till högre efterfrågan på arbetskraft, men främst genom att inflationstrycket blir lägre, varvid Riksbanken kan bedriva en mer expansiv penningpolitik. I 2005 års avtalsförhandlingar är dock den senare effekten förhållandevis liten, eftersom förhandlingarna främst omfattar den kommunala sektorn. Som diskuterats i kapitel 4 ”Förutsättningar för lönebildningen i offentlig sektor” har löneutvecklingen i den offentliga sektorn endast en liten direkt påverkan på konsumentprisin-

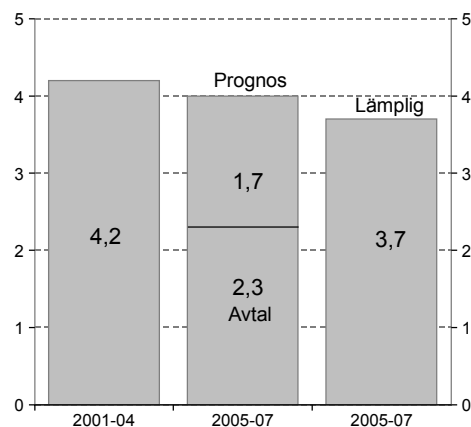
flationen. Lägre löneökningstakt i offentlig sektor påverkar inflationen endast indirekt via en lägre löneökningstakt i näringslivet. En lägre löneökningstakt i den kommunala sektorn än i huvudsce- nariot skulle dock förbättra kommunernas finanser, vilket medför att den kommunala sysselsättningen skulle kunna öka något snabbare än i huvudsce- nariot.

De samhällsekonomiska fördelarna av en lägre jämviktsarbetslöshet och en något snabbare åter- hämtning på arbetsmarknaden medförde att Kon- junkturinstitutet inför 2004 års omfattande avtals- förhandlingar inom näringslivet rekommenderade en nedväxling av löneökningstakten i näringslivet med 0,5 procentenheter 2004–2006 jämfört med prognosen. Avtalsförhandlingarna 2005 avser en mindre del av arbetsmarknaden än 2004 och den direkta effekten på inflationen är mindre. Därtill råder en förhållandevis bred samsyn om att avtalen i näringslivet, och särskilt i industrin, i någon mån bör vara normerande för avtalen inom andra områ- den.

Mot denna bakgrund och med hänsyn till de för näringslivet slutna avtalen 2004–2007 är det enligt Konjunkturinstitutets bedömning samhällsekon- omiskt önskvärt att de kommunala löneökningarna blir 0,3 procentenheter lägre än enligt prognosen för 2005–2007, dvs. uppgår till i genomsnitt 3,7 i stället för prognostiserade 4,0 procent. Jämfört med löne- ökningstakten 2001–2004 på 4,2 procent innebär detta en nedväxling med 0,5 procentenheter (se diagram 1). Nedväxlingen kan komma till stånd genom lägre avtalsenliga höjningar samt genom lägre löneökningar utöver avtalen.

Även efter denna nedväxling överstiger de kommunala löneökningarna 2005–2007 de progno- stiserade löneökningarna i näringslivet för avtalspe- rioden 2004–2006.¹ Lägre kommunala löneökningar skulle därtill medföra lägre löneökningar i näringsli- vet än enligt prognosen dels genom lägre löneök- ningar utöver befintliga avtal men framför allt ge- nom lägre avtalsenliga löneökningar från och med 2007. Lägre kommunala löneökningar som avspeg- lar en lägre jämviktsarbetslöshet skulle därmed inte få någon bestående effekt på lönerna i kommunerna i förhållande till lönerna i näringslivet.

Diagram 1 Timlön i kommunerna
Årlig procentuell förändring

Anm. Konjunkturlönestatistik.
Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

¹ Här antas att de avtal som förhandlas i höst för den statliga sektorn följer näringslivet och således växlar ned något jämfört med föregående avtalsperiod. I övrigt gäller resonemanget ovan avseende en ytterligare nedväxling i näringslivet framöver även den statliga sektorn.